

بۆچی ھوزانغان نەدشیان جھى خو دکومارا ئەفلاتونى دا بکەن

عماد سەلیم مېزى

ئەو تىشى دېژن كار پى ناكەن ،كو بىرو بوچوونىن ھندەك فەيلەسوفىن دىتر بونموونە (سوقرات) ماموستايى ئەفلاتونى گەلەك نىزىكى قى چەندى بوون ، ھەر وەكو دقورئانا پىروزدا ھاتى (والشعراء يتبعهم الغاؤون ، الم ترانهم فى كل واد بهيمون، وانهم يقولون مالا يفعلون) بىگومان دەما ئەف ئايەتە ھاتىە خار جورە نەسازىەك پەيدابوو ژبەر وان ھوزانغان ئەوین ب ھوزانغانىن پىغەمبەرى(س) ھاتىنە ناسكرن وەكو (حسان بن پابت ، كعب بن مالك ، عبدالله بن رواحه) لەوما ئەقان ھەست ب دل گرانيى كر و ب گرى قە قەستا دەف پىغەمبەرى كرن، لى پىغەمبەرى (س) ئايەت بو وان تەمام كر تاكو گەھىتىە (الا الذین امنوا و عملوا الصالحات و ذکروا اللہ كثيرا.....) وگوت ئەف پەسنا دوماھىي مەبەست پى ھوین، چونكە ئەف ئايەتە ھوشدارىەكە بو وان ھوزانغان ئەوین مەدح و ستایشىن كەس و مللەتان دكەن ل سەر بنەمايەكئ نەدروست و ب درەو و گوتىن كرىن داشورىنى دكەنە سەر ھندەك كەسىن دى و پىغەمبەرى بو وان دياركر كو ئەفە نە ژ رەوشت و تىتالین ھوزانغانىن وەكو ھەوھە .

ل دوماھىي ئەم دشىين بىژن كو دماوى قى نقىسنا مەدا بومە دياردبىت كو دقىت ھوزان و ھوزانغانى پەيامەكا پىروز ھەبىت و خەلكى ھان بەن بو رەوشتىن پاك و چاك و بىنە ئامرازەك بو بەلاقكرن و پەيداكرا گورھورىان بەرەف باشىي ،ژبلى قى مەبەستى ھوزانى چ بەھايى خو نامىنىت و ب تىشتەكى كىم بەھا دى ھىتە زانىن .

ژىدەرین مفا ژى ھاتىنە وەرگرتن:

- ۱- مېژووى رەخنەسازى ، دكامل حسن بصير ، ۱۹۹۳
- ۲- قورئانا پىروز ، سورەتا (الشعراو) ، ئايەتا (۲۲۴).
- ۳- سەمىنارىن كولىزا ئادابى ، زانكوىا دھوك .
- ۴- بەرپەرەكى ئەنتەرنىتى.

ل جىھانا سىب دا دژىت و دبەرھەمىت خودا چاقلىكرنا دياردین جىھانا ھەستىكرى دكەت و دياردین جىھانا ھەستىكرى دبەرەت دا چاقلىكرىا جىھانا نمونەبى نە،ئانكو بقی رەنگى ھونەر وھوزانغان ل دەف ئەفلاتونى ب دوو پىنگاقان ژ راستىا جىھانا نمونەبى (راستەقىنە) دوور دكەفن ود ئەنجامدا ئەو ھوزانى ب تىشتەكى بى سودو مفا دزانىت و وەكو بەرھەمەكى چاقلىكرن و نە رەسەن تەماشە دكەت ،ژبەر قى ھەمىي ئەفلاتون گەھىتە وى ئەنجامى كو ھوزانغان ژكومارا خو دەرېكەت و بقی ئاوايى ھوزانغان نەدشیان جھى خو دکومارا ئەفلاتونى دا بکەن ل سەر قان بنەمايان :

- ۱- عەقل وراستى : ل دەف ئەفلاتونى چ راستى دجىھانا ھەستىكرى دا نىنە ئەوا ھوزانغان چاقلىكرنا وى دكەت ژبەر كو راستى يا دجىھانا نمونەبى دا .
- ۲- ژىدەرى ھوزانى : بدىتنا ئەفلاتونى چ داھىتان و شىان ل دەف ھوزانغان نىن ژبەر كو ژىدەرى ھوزانى بەرھەكە خودايى يە .
- ۳- رۆلى ھوزانى : بدىتنا ئەفلاتونى ھوزانغان رەوشتى پاك وشىرەتان نادەنە خەلكى، بەلكو گەنجان بەرەف كارو رەوشتىن نەباش ھان ددەن.

ژلايەكى دىقە بو پتر باسكرن و دياركرنا بابەتى ھوزانغان دقىت ئەم قى بابەتى دەلسەفا ئىسلامى ژى دا باس بکەين كو بىگومان ئىسلامى ژى گرنگەكا مەزن داىە قى بابەتى، باشتىن بەلگەژى ل سەر ئاخفتنا مە ئەوہ كو سورەتەكا تەمام بناقى ھوزانغان (الشعراء) ھاتىە خار ،ژبەر كو چ سەردەم نىن ھوزانغان و بەرھەمىن خو نەبن، چونكە ئەف چەندە ئىكە ژ پىدقياىتىن ژيانا مروفايەتتى ئەفەژى ب وى روانگەيى قە كو ئەدەب خودىكا ژيانى يە بو ھەر دەم و جھەكى و رەنگقەدانە بو يارودوخ و رویدانىن سەردەمى مروفى .

فەلسەفا ئىسلامى ھوزانغان و دىقەلانكىن وان ب كەسىن سەرداچووى قەلەم داينە ژبەر كو

يا ديارە كو ئەفلاتون (۲۷ - ۲۴۷ ب.ز) فەيلەسوفەكى بەرنىاسى يونانىيە ودبىت ھەموو كەسان ئاگە ل ناقى وى ھەبىت ، دىتن و بوچوونىن وى دگەلەك بواران دا دخوايو ئاشكرانە، تايبەت دبوارى ئەدەب و ھونەرى دا ،ئەفەژى تىشتەكى سروشتىە كو ھەر زانا و روناكپىرو فەيلەسوفەكى بوچوونىن خو بىن تايبەت ھەنە بو قى مەبەستى و پلەيەكا تايبەت يا داىە ھوزان و ھوزانغان، ھندەك بەرز دىرخىن و ھندەكىن دى بەروفاژى ،ھەرۇھا ئەفلاتونى ژى ئەف بابەتە ب گرنگ زانىە و ھزرىن تايبەت ھەبووینە بو قى مەبەستى كو تەنانت ئەف ھزرىن وى ژ ماموستاو قوتابىين وى ژى دجودابوون ، رۆلى فەلسەفا ئەفلاتونى گەلەكى گرنگە، ئانكو فەلسەفا وى گەريانە ب دويف راستى دا ، دىتنا ئەفلاتونى بو ھونەر و ھوزانغان دىتنەكا نە ھەژىە وپلەيەكا نزم ياداىە ھوزانغان وبدروزن دناسىت، چونكى ل دويف دىتنا وى ھوزانغان ددوپىر ژ راستى ب دوو پىنگاقان ، ئەف ھەلوپىستى وى بەرامبەر ھوزان و ھوزانغان ل سەر بنەمايى تپورا (ئابدیا) ھاتىە دامەزراندن ئەوژى كو جىھانى پارقە دكەت ل سەر سى جىھانان :

- ۱- جىھانا نمونەبى (راستەقىنە).
- ۲- جىھانا ھەستىكرى .
- ۳- جىھانا سبەر.

ب باوہرا ئەفلاتونى ھوزانغان بىن